

Social Work & Education

©SW&E. 2023

УДК 378.046-021.68:005.336.2

DOI: 10.25128/2520-6230.23.2.5

Світлана КАЛАУР,
доктор педагогічних наук,
професор,
кафедра соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної
діяльності,
керівник Центру післядипломної
освіти,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8099-9392>

Статус статті:

Отримано: квітень 12, 2023

І-ше рецензування: квітень 22, 2023

Прийнято: травень 30, 2023

Калаур, С. (2023). Психолого-педагогічні засади стимулювання педагогів до професійного розвитку в системі післядипломної освіти на засадах акмеологічного підходу. *Social Work and Education*, Vol. 10, No. 2. pp. 211-223. DOI: 10.25128/2520-6230.23.2.5

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ СТИМУЛЮВАННЯ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Анотація. Актуальність дослідження обумовлена потребою цілеспрямованої діяльності у напрямку стимулювання педагогічних працівників до професійного розвитку та особистісно-професійного самовдосконалення у системі післядипломної освіти. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури проаналізовано сутність наукових дефініцій «розвиток» та «саморозвиток»; розкрито потенціал післядипломної освіти для вдосконалення професіоналізму педагога. Проаналізовано інновації у процесі організації курсів підвищення кваліфікації у центрі післядипломної освіти з метою вдосконалення загальних компетентностей. Провідну роль у стимулюванні професійного розвитку педагогів у системі післядипломної освіти відводимо акмеологічному підходу. З огляду на це, проаналізовано потенціал акмеологічного підходу та представлено перелік освітніх програм, які мають змогу прослухати слухачі на курсах підвищення кваліфікації.

Ключові слова: професійний розвиток і саморозвиток педагогів; післядипломна освіта; курси підвищення кваліфікації; освітні програми; акмеологічний підхід.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку усіх ланок освіти характеризується якісними змінами, насамперед, у підходах до професійної діяльності педагогічних кадрів. Діяльність учителя є доволі складною та поліфункціональною, адже передбачає не тільки комплексне та варіативне використання всієї сукупності отриманих теоретичних знань, а й цілеспрямоване використання практичних умінь. Педагог повинен не лише якісно організовувати освітній процес у закладах загальної середньої освіти, бути готовим до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, мати сформовану здатність до рефлексії, сприймати своїх учнів суб'єктами освітнього процесу, а й володіти усвідомленою потребою до розвитку та самовдосконалення упродовж усієї професійної кар'єри.

Наголосимо на тому, що посилення уваги до проблеми розвитку пов'язане із розумінням її визначальної ролі у професійному вдосконаленні особистості. Розвиток тісно пов'язаний із становленням професіонала в системі освіти та пред'явленням вимог до таких якостей педагога як самостійність, ініціативність, активність, здатність до самовдосконалення й саморозвитку. Вимогам сьогодення відповідає такий педагог, який здатний усвідомити та прийняти ціннісно-цільові установки на постійне особистісно-професійне вдосконалення та оволодіти практичними механізмами творчого саморозвитку в рамках суб'єктної позиції до власної життєдіяльності та професійної кар'єри.

Процес творчого розвитку та саморозвитку педагогічних кадрів, на нашу думку, слід розглядати в рамках акмеологічного підходу, який дає можливість вивчити не тільки механізми, внутрішню структуру та основні компоненти, а й проаналізувати оптимальні умови та фактори, що впливають на динаміку та спрямованість розвитку та саморозвитку.

Сучасні зміни в освіті, її демократизація та гуманізація викликають необхідність творчого розвитку педагогічних кадрів усіх ланок освіти (дошкільної, середньої, професійно-технічної, передвищої, вищої). У зв'язку з цим проблема розвитку й саморозвитку шляхом вдосконалення особистісного потенціалу педагога, що працює у закладах загальної середньої освіти набуває якісно нового рівня. На перший план виступає потреба формування у педагогів готовності до творчого саморозвитку у післядипломній освіті, що передбачає спрямованість на самопізнання й самоактуалізацію.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні основи розвитку та саморозвитку фахівців були в центрі уваги І. Беха, Р. Гуревича, В. Кременя, О. Кучай, Н. Ничкало, В. Поліщук та ін. Питання самореалізації особистості у якості суб'єкта професійної діяльності перебували в полі зору Л. Рибалка, В. Швидкого та ін. Науковці-акмеологи (Данилова, 2008; Пальчевський, 2008) вивчали роль акмеології та акмеологічного підходу у професійній самореалізації майбутніх фахівців. З'ясовано, що іноземні науковці (Auleytner, 2001; Vanach, 2001) наголошують на доцільності налагодження активної міжособистісної взаємодії та стимулюванні здобувачів освіти до активного розвитку та саморозвитку як під час навчання, так і в системі неперервної освіти на основі цілеспрямованого й системного самовдосконалення.

Наведемо конкретні аргументи на підтвердження вагомості цілеспрямованого розвитку та саморозвитку. Так, у дослідженні В. Поліщук наголошено, що «головним шляхом отримання освіти педагогічними працівниками є навчання та самонавчання, тобто прицільна діяльність, переосмислення навколишньої реальності та свого місця в ній, самопізнання, саморозвиток та самовдосконалення» (Поліщук, 2006, с. 63). Поділяємо позицію С. Ставицької (Ставицька, 2011) у тому, що найбільш цінним та соціально бажаним є позитивний вектор особистісного розвитку, результатом якого виступає формування загальної культури людини, що особливо важливо для педагога – носія культури.

Таким чином можемо констатувати, що у педагогічній літературі розкрито сутність самопізнання та саморозвитку, наведено теоретичні та методичні аспекти вдосконалення творчого розвитку майбутніх вчителів у навчальній діяльності; визначено умови саморозвитку особистості у період здобуття освіти у навчальних закладах, а також проаналізовано основні характеристики й умови становлення професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя. У той час як потенціал післядипломної освіти для стимулювання розвитку педагогів на засадах акмеологічного підходу ще не достатньо проаналізовані. Ці аспекти слугували для нас відправною точкою для дослідження.

Мета статті – аналіз потенціалу післядипломної освіти для вдосконалення професійного розвитку педагогів.

МЕТОДИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті застосовано теоретичні методи, як-от: вивчення психолого-педагогічної літератури, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення інформації на українських і зарубіжних веб-сайтах, а також дослідження публікацій в електронній базі даних Google Scholar. Здійснено теоретико-методологічний аналіз та узагальнення змісту наукових дефініцій «розвиток» та «саморозвиток»; проаналізовано потенціал післядипломної освіти у площині стимулювання педагогів до саморозвитку; висвітлено потенціал акмеологічного підходу під час вдосконалення освітнього процесу у центрі післядипломної освіти (ЦПО) Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Насамперед вважаємо за доцільне розглянути семантичне значення наукових дефініцій «розвиток» та «саморозвиток». Так, у педагогічному словнику під авторством С. Гончаренка, подано наступне трактування – «розвиток особистості – процес формування особистості як соціальної якості індивіда в результаті його соціалізації і виховання... розвиток особистості відбувається в діяльності, яка керується системою мотивів, притаманних даній особистості» (Гончаренко, 1997, с. 289). У нашому баченні, наукова дефініція «розвиток» асоціюється із прагненням до більшої свободи через досягнення цілісності в особистісному та професійному зростанні. Тобто розвиток розглядається як активний процес становлення особистості на основі прагнення до безперервного

вдосконалення, шляхом використання потенційних можливостей у процесі діяльності.

Вважаємо, що розвиток педагогів «обов'язково включає вдосконалення: інтелекту; емоційної сфери; стійкості до стресів; впевненості у собі й самосприйняття себе у якості майбутнього фахівця; позитивного ставлення до світу й прийняття інших; самостійності, автономності; мотивації самоактуалізації, самовдосконалення» (Калаур, Олексюк, 2012, с. 85). З'ясовано, що з психолого-педагогічної точки зору, розвиток характеризується через такі системні зміни, як: внутрішня спрямованість на вдосконалення; усвідомлена поведінка, спрямована на покращення власних особистісних й професійних рис та прагнення до досягнення результативності; підвищення самостійності й незалежності особистості; використання інновацій та творчий характер діяльності (Калаур, Сорока, 2020).

Зупинимося на характеристиці наукової дефініції «саморозвиток». Так, у психолого-педагогічному сенсі саморозвиток особистості є необхідною умовою для самореалізації особистості, що передбачає внутрішнє самостійне прагнення людини збагатити власні індивідуальні якості. Саморозвиток з акмеологічної позиції передбачає духовно-практичне перетворення з метою досягнення повноти індивідуального самовдосконалення, що передбачає пізнання фундаментальних онтологічних характеристик, з'ясування закономірностей досягнення «акме» (Основи акмеології для менеджерів освіти, 2012). Як зазначає М. Волошенко (Волошенко, 2023), саморозвиток професіонала є інтегративною характеристикою особистості, що вимагає праці самої особистості. Авторка виокремлює низку критеріїв, які є актуальними для вдосконалення процесу саморозвитку. Так, до переліку віднесено: «1) усвідомлене самоприйняття; 2) свідомість життя, життя як цінність; 3) довірлива сміливість; 4) емоційна мудрість; 5) креативність, яку визначають здібності особистості до інтерпретації, проблематизації та прогнозування відносин; 6) рефлексивність, обумовлена рефлексією особистості на себе, інших, на діяльність; 7) самоорганізація, виражена в увазі до внутрішніх процесів, в усвідомленні ціннісного змісту сенсу життя та в толерантності» (Волошенко, 2023, с. 340). Отже, саморозвиток охоплює необоротні, цілеспрямовані, закономірні зміни педагога як індивіда, особистості та суб'єкту діяльності.

На основі узагальнення напрацювань науковців (Пилипенко, 2005; Чернишова, 2013) ми прийшли до розуміння того, що цілеспрямований саморозвиток можливий лише на основі досягнення особистісної зрілості. Вважаємо, що саме особистісна зрілість виступає головним чинником, що спонукає людину до особистісного саморозвитку та є виявом індивідуального й професійного вдосконалення.

Наголосимо на тому, що педагог не завершує свій освітній розвиток із отриманням диплому про вищу педагогічну освіту, а цілеспрямовано вдосконалює свій професіоналізм упродовж усієї професійної кар'єри. Саме післядипломна освіта дозволяє учителю прогресивно розвиватися та самовдосконалюватися в особистісній та професійній площині. В Україні протягом останніх років внесено системні зміни до організації післядипломної

освіти педагогів. Так, у постанові КМУ «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» № 800 від 21 серпня 2019 р. зазначено, що основною метою підвищення кваліфікації є професійний розвиток відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти. З'ясовано, що головним результатом роботи педагога є наявність позитивних якісних змін в: оволодінні знаннями, уміннями та навичками, що відповідають освітнім стандартам, які прийняті в суспільстві; формування якостей особистості, які необхідні для активної життєдіяльності особистості в суспільстві (Постанова Кабінету Міністрів України). Виходячи з наведеного, очевидним є те, що нині назріли методологічні зміни в організації післядипломної освіти педагогів.

Вважаємо, що акмеологія є науковим підґрунтям, а акмеологічний підхід методологічним орієнтиром для особистісного та професійного розвитку і саморозвитку педагога у системі післядипломної освіти. Це пов'язано з тим, що акмеологія спрямована на вивчення механізмів ефективного саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації суб'єкта діяльності, шляхом самоосвіти, самокорекції, самоорганізації в професії (Теорія і практика професійної акмеології: монографія). Поділяємо позицію про те, що «педагогічна діяльність потребує постійного особистісного зростання, удосконалення професійної майстерності, саме це і є одним із аспектів дослідження акмеології» (Вітковська, 2020, с. 90). З точки зору акмеології, післядипломна освіта дозволяє вдосконалити об'єктивні, суб'єктивні, процесуальні та результативні критерії педагогічної діяльності. Так, до об'єктивних критеріїв відносимо: ефективність педагогічної діяльності (навчальної, розвиваючої, виховної, діагностичної, корекційної, консультативної, організаційно-управлінської, самоосвітньої). До суб'єктивних критеріїв належать: стійка педагогічна спрямованість, розуміння ціннісних орієнтацій професії педагога, задоволеність працею. До переліку процесуальних критеріїв відносимо: використання педагогом гуманістичних технологій, тоді як до результативних критеріїв належать: досягнення в педагогічній праці таких результатів, які необхідні суспільству.

У ході дослідження було встановлено, що акмеологічний підхід зорієнтований на вивчення й управління процесами досягнення «акме», він «забезпечує активне функціонування механізмів саморозвитку з урахуванням особистісної обумовленості, він спрямований на виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта у діяльності та зведення їх у єдину теоретичну картину» (Коваленко, 2009, с. 53). Акмеологічний підхід виступає тим вагомим методологічним чинником, який у післядипломній педагогічній освіті стимулює педагогічних працівників до розвитку та самовдосконалення. Вважаємо, що вимогою часу є інноваційні зміни у системі підвищення кваліфікації, які повинні бути спрямовані на забезпечення ефективних умов для досягнення максимального «акме» кожним педагогом під час курсів підвищення кваліфікації. Ефективне провадження цього підходу підвищить потребу в досягненнях, змотивує педагогів до успішної діяльності й уникнення невдач, стимулюватиме їх на досягнення «акме».

У контексті акмеологічного підходу післядипломна освіта розглядається нами через призму системного й цілеспрямованого вдосконалення особистісної

зрілості педагога. Учитель, що вдосконалює свою компетентність у ЦПО у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка зможе активно здійснювати поступальний та прогресивний саморозвиток. Організуючи освітній процес у ЦПО, було взято до уваги пораду В. Вакуленко про те, що головною характеристикою акмеологічного підходу є орієнтація на цілісність суб'єкта, коли його індивідуально-психологічні, суб'єктно-діяльнісні та особистісні характеристики вивчають у всіх взаємозалежностях для сприяння успішному професійному розвитку (Вакуленко, 2006). Отже, акмеологічний підхід сприяє оптимізації процесу розвитку особистості педагога у системі післядипломної освіти, адже він спрямований на досягнення «акме» кожним слухачем курсів підвищення кваліфікації та дозволяє активно плувати на формування стійкого інтересу до вдосконалення, забезпечує цілеспрямований розвиток особистісно-професійних рис і якостей, стимулює саморозвиток.

Як методологічний орієнтир сприймаємо позицію О. Вітківської про те, що «акмеологічний підхід у системі післядипломної освіти має бути пріоритетним напрямом, що спонукає особистість педагога до продуктивної діяльності, саморозвитку та професійного самовдосконалення» (Вітківська, 2020, с. 95-96). На думку авторки у контексті саморозвитку учителів у системі післядипломної освіти акмеологічний підхід повинен базуватися на чотирьох основних аспектах:

1) організації акмеологічного середовища (передбачає налагодження міжособистісної комунікації та партнерства, вдосконалення мотивації до самореалізації й розвитку професіоналізму педагога);

2) утвердженні акмеологічної позиції (передбачає професійне зростання на основі вдосконалення духовно-моральних цінностей, розвиток умінь відстоювати власну позицію, поглиблення саморегуляції через самоосвіту, самовдосконалення, самореалізацію);

3) розвитку акмеологічного потенціалу (передбачає формування готовності використовувати у своїй діяльності нові технології, створювати авторські розробки, поширювати інноваційний педагогічний досвід, проводити власні наукові дослідження на основі принципу академічної доброчесності);

4) вдосконаленні акмеологічної культури (передбачає активну участь в інноваційних освітніх заходах та використанні креативних освітніх технологій та форм роботи).

У системі післядипломної освіти педагог може цілеспрямовано працювати над особистісно-професійним розвитком. Так, з практичної точки зору, навчаючись на курсах підвищення кваліфікації у ЦПО у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, слухачі мають можливість зосередитись не лише на вивченні теоретичних і методичних питань своєї професійної діяльності, а й оволодіти практичними вміннями й навичками та сформувати різні види загальних компетентностей. Так, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (пункт 15) (Постанова Кабінету Міністрів України), у ЦПО створено можливість для активного вдосконалення мовленнєвої, комунікаційної, інклюзивної,

управлінської, цифрової та морально-етичної компетентностей. Так, у рамках ліцензії від 05.12.2019 р. 011 Освітні, педагогічні науки (наказ МОН №1003-Л) започатковано формування у педагогічних працівників зазначених компетентностей (табл. 1).

Таблиця 1: Освітні програми для підвищення стану сформованості загальних компетентностей педагогів у ЦПО

Компетентність	Назва освітньої програми
Цифрова (915 слухачів)	<ol style="list-style-type: none"> 1) Використання LMS Moodle для організації навчального процесу в закладах освіти; 2) Інформаційно-цифрова компетентність педагога НУШ; 3) Цифрові технології в освіті; 4) Використання LMS Moodle в умовах змішаного та дистанційного навчання; 5) Використання засобів MS Office, Adobe та графічних редакторів для створення навчального контенту; 6) Використання інтерактивних онлайн-ресурсів для організації освітнього процесу; 7) Організація дистанційного та змішаного навчання у закладах освіти; 8) Планування STEM-уроків у школі; 9) Сучасні ІКТ в освіті; 10) Цифрові інструменти реалізації інтегрованого навчання у НУШ.
Інклюзивна (1261 слухач)	<ol style="list-style-type: none"> 1) Організаційно-правові засади інклюзивної освіти; 2) Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями мовлення в інклюзивному освітньому середовищі; 3) Інклюзивна компетентність учителів НУШ; 4) Розвиток пізнавальних здібностей та формування соціальних навичок дітей з ООП; 5) Міждисциплінарна та командна взаємодія в організації інклюзивного навчання; 6) Інклюзивна освіта в Україні; 7) Інклюзивне освітнє середовище; 8) Взаємодія із батьками у системі інклюзивної освіти; 9) Асистентський супровід у системі інклюзивної освіти.
Комунікаційна (187 слухачів)	<ol style="list-style-type: none"> 1) Комунікативне лідерство працівника освітнього закладу; 2) Комунікація в освітньому просторі: бути почутим; 3) Медійна компетентність; 4) Технологія Кайдзен в освітньому процесі; 5) Дієвість оцінювання: вчитель vs учень.
Мовленнєва (541 слухач)	<ol style="list-style-type: none"> 1) Мовленнєва компетентність 2) Гейміфікація в освітньому процесі 3) Особистісна компетентність 4) Дизайн-мислення для фахівців інноваторів

Управлінська (91 слухач)	<ol style="list-style-type: none"> 1) Сучасний менеджмент діяльності закладів освіти; 2) Управлінська компетентність заступників директорів закладів освіти: сучасні інновації; 3) Інноваційні практики діяльності закладів освіти; 4) Сучасні технології в освіті.
Морально-етична (10 слухачів)	<ol style="list-style-type: none"> 1) Актуальні проблеми навчання предметів духовно-морального спрямування в сучасному навчальному закладі; 2) Вивчення предметів духовно-морального спрямування в освітньому середовищі НУШ; 3) Освіта для сталого розвитку в сучасних освітніх закладах: проблеми та перспективи; 4) Мистецтво в соціокультурному просторі.

Авторами даних освітніх програм є провідні викладачі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, а також фахівці-практики. Професіоналізм лекторів забезпечив популярність освітніх програм серед педагогів закладів загальної середньої освіти і науково-педагогічних працівників закладів передвищої освіти й професійно-технічної освіти. Зокрема, проведений статистичний аналіз (табл. 1) дозволяє констатувати, що з 1 лютого 2019 р. по 30 квітня 2023 р. на базі ЦПО підвищили загальні компетентності 3005 слухачів. Окрім цього педагоги мають змогу вдосконалювати свої професійні компетентності на основі поглиблення теоретичних знань та розширення спектру практичних умінь з того предмету, який викладають. Так, ЦПО протягом 2019 – 2021 років отримав ліцензії на підвищення кваліфікації педагогів таких спеціальностей: 013 Початкова освіта, 014 Середня освіта (Географія; Природничі науки; Біологія та здоров'я людини; Трудове навчання та технології; Хімія; Мова і література (Англійська); Образотворче мистецтво; Українська мова і література; Французька мова і література; Німецька мова і література).

Наголосимо, що у ЦПО у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка розроблено 125 креативних та інноваційних освітніх програм (30 год. (1 кредит ЄКТС)) для підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників. Причому, усі освітні програми підготовлено з урахуванням засад акмеологічного підходу, що дозволило нам вибудувати чітку управлінську стратегію організації освітнього процесу та дало змогу стимулювати пізнавальну діяльність слухачів, сприяло налагодженню якісного зворотнього зв'язку на основі формувального оцінювання. До прикладу, зворотній зв'язок дозволив вчасно реагувати на запити слухачів, вносити інноваційні зміни в освітній процес та впроваджувати інноваційні освітні технології, які володіють вагомим потенціалом для стимулювання педагогів до професійного розвитку в системі післядипломної освіти. Зокрема, йдеться про організацію на базі ЦПО майстер-класів, тренінгів, круглих столів, наукових дискусій, міжнародних та всеукраїнських конференцій і форумів, творчих лабораторій, методичних майстерень, Web-квестів, практичних тренажерів.

Отже, на основі активного впровадження акмеологічного підходу у ЦПО було досягнуто якісних змін у знаннях, уміннях і навичках слухачів, а також відбулося вдосконалення особистісних рис та якостей педагогів. З практичної точки зору, організовуючи курси підвищення кваліфікації, ми системно і цілеспрямовано працювали над акме-середовищем, яке сприяло підвищенню внутрішньої мотивації педагогів до саморозвитку й самовдосконалення. Окрім того, належна увага приділялася модернізації змісту освітніх програм, вдосконаленню методів, форм та засобів освітньої діяльності під час роботи зі слухачами. Вагому роль було відведено удосконаленню навчально-методичної та матеріально-технічної бази. Зокрема, на основі використання акмеологічного підходу було досягнуто наступних позитивних здобутків:

– підвищилася самостійність у цілепокладанні, що базувалася на формулюванні стратегічної й тактичної мети, постановці практичних завдань, обранні ефективних способів досягнення поставленої мети;

– стало можливим забезпечення творчого характеру освітньої діяльності на курсах підвищення кваліфікації шляхом самостійної розробки авторської програми особистісно-професійного розвитку кожним слухачем.

ВИСНОВКИ

Акмеологічний підхід у системі післядипломної освіти володіє вагомим потенціалом для особистісного та професійного зростання, він буде доцільним для розробки та впровадження індивідуальних програм саморозвитку, планування інноваційних освітніх програм, які спрямовані на вдосконалення фахових компетентностей, що вагомі для досягнення педагогом «акме» у професійній кар'єрі. Цей підхід активно використовується викладачами у ЦПО для забезпечення якісного освітнього процесу, він має позитивний вплив на ініціювання саморозвитку і мотивацію професійних досягнень педагогів, які вдосконалюють фахову компетентність на курсах підвищення кваліфікації. Ефективне та цілеспрямоване впровадження акмеологічного підходу у систему післядипломної освіти має позитивний вплив на розвиток особистісних й професійних якостей, дає змогу педагогу вдосконалювати свої здібності й цілеспрямовано і системно розвивати як загальні компетентності так і спеціальні.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Недостатня кількість наукових розвідок з питань організації освітнього процесу у системі післядипломної освіти на засадах акмеологічного підходу зумовила потребу подальших досліджень у площині впровадження інтерактивних технологій під час організації курсів підвищення кваліфікації. Перспективними вважаємо використання неформальної освіти під час стимулювання педагогів до розвитку у системі післядипломної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

Auleytner, J. (2001) *Edukacja bez granic*. Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechniej. 20.

Banach, Cz. (2001) *Edukacja. Wartość. Szansa*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej. 348.

Вакулєнко, В. (2006). Педагогїчна акмеологїя: досягнення і проблеми. *Фїлософїя освїти*. No 3 (5). 124–133. Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/13047/1/>

Вїтковська, Олена (2020). Акмеологїчна модель сучасного педагога в системї пїслядїпломної освїти. *Вересень* No 1 (84). 90–99. Режим доступу: <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/view/56/62>

Волошенко, М. О. (2023). Особистїснї особливостї студентїв як суб'єктїв професїйного саморозвитку. *Вїсник науки та освїти. Серїя «Педагогїка»*. № 3(9). 331–343. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3\(9\)-331-343](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3(9)-331-343)

Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогїчний словник*. К.: Лїбїдь. 376.

Данилова, Г. (2008). Професїоналїзм суб'єкта дїяльностї в контекстї акмеологїї. *Проблеми освїти*. Вип. 54, спецвип. 2. 32–39.

Калаур, С., Сорока, О. (2020). Потенцїал акмеологїї у професїйнїй пїдготовцї майбутнїх менеджерїв соцїокультурної дїяльностї: методологїчнї та практичнї акценти. *Social Work and Education*. Vol. 7, No.1. Ternopil-Aberdeen,. pp. 124–134. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.20.1.9>

Калаур, С. М., Олексюк, Н. С. (2012). Доцїльностї використання акмеологїчного пїдходу для самореалїзацї майбутнього фахївця. *Науковї записки. Серїя «Психолого-педагогїчнї науки»* (Нїжинський державнїй унїверситет іменї Миколи Гоголя). Нїжин: НДУ ім. М. Гоголя. 4, 83–86.

Коваленко, Г. С. (2009). Етапи формування акмеологїчної позицїї майбутнього вчителя. *Проблеми трудової та професїйної пїдготовки : зб. наук. праць / НПУ ім. М. П. Драгоманова*. К. Вип. 4. 52–57.

Основи акмеологїї для менеджерїв освїти. (2012) : навч. посїб. / Г.Х. Яворська, О.А. Гладкова, О.А. Горчакова. К. : Освїта України. 248.

Пальчевський, С. С. (2008). *Акмеологїя. Навчальнїй посїбник для студентїв вищих навчальних закладїв*. К. : Кондор. 398.

Пилипенко, Н. М. (2005). Вплив кризи професїйного становлення на саморозвиток особистостї. *Педагогїка і психологїя*. Вїсник АПН України. №2. 116–126.

Полїщук, В. А. (2006). Теорїя і методика професїйної пїдготовки соцїальних педагогїв в умовах неперервностї освїти: монографїя. Тернопіль: ТНПУ. 426.

Постанова Кабїнету Міністрїв України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Порядок пїдвищення квалїфїкацїї педагогїчних і науково-педагогїчних працївникїв». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/800-2019-n#Text>.

Ставицька, С. О. (2011). *Духовна самосвїдомїсть особистостї: становлення і розвиток в юнацькому вїцї*: монографїя. Київ: НПУ іменї М.П. Драгоманова. 727.

Теорїя і практика професїйної акмеологїї. (2020). монографїя / Вознюк О.В., Дубасенюк О.А., Костюшко Ю.О., Осадчук Н.П., Сидорчук Н.Г. Житомир : Вид-во ПП «Свро-Волинь» 392.

Чернишова, Є. (2013). Концептуальнї пїдходи до реалїзацїї ідеї трїумфу особистостї у контекстї її саморозвитку. *Вища школа*. №8. 78–88.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PRINCIPLES OF STIMULATING TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION ON THE BASIS OF THE ACMEOLOGICAL APPROACH

Svitlana KALAUR, doctor of Pedagogical Sciences, professor of the Department of Social Work and Management of Socio-Cultural Activities, Director of the Postgraduate Education Center, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine; svitlanakalaur@gmail.com

Abstract. *The article is devoted to the theoretical and methodological aspects of stimulating teachers to professional development and personal and professional self-improvement in the system of postgraduate education. It is taken into account that the main way for pedagogical workers to obtain education is training, self-study based on the rethinking of self-development and self-improvement.*

Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, the essence of the scientific definitions "development" and "self-development" was analysed. Thus, "development" is considered as an active process of personality formation based on improvement. Development involves conscious behavior aimed at improving personal and professional qualities and the desire to achieve effectiveness, increase independence, and the creative nature of activity. "Self-development" is a necessary condition for the self-realisation of an individual, which involves the inner independent desire of a person to enrich their own individual qualities.

Active development as well as self-development of teachers is carried out in the system of postgraduate education on the basis of the acmeological approach. The implementation of the acmeological approach increases the need for achievement, motivates teachers to act successfully, promotes them to achieve "acme". Postgraduate education allows improving objective, subjective, procedural and performance criteria of pedagogical activity. Within the framework of self-development of teachers in the system of postgraduate education, the acmeological approach is based on four main aspects: 1) organising the acmeological environment; 2) establishing the acmeological position; 3) developing the acmeological potential; 4) improving the acmeological culture. Based on the use of the acmeological approach, the following positive achievements were reached: there increased independence in goal setting, which was based on the formulation of strategic and tactical goals, setting practical tasks, choosing effective ways of achieving the defined goal; it became possible to ensure the creative nature of educational activity on advanced training courses as every student independently created the program of their personal and professional development.

The article presents a range of educational programs aimed at improving the level of general competences (speech competence, communicative competence, inclusive competence, digital competence, managerial competence, moral and ethical competence) of teachers in the system of postgraduate education at the Postgraduate Education Centre of Ternopil Volodymyr Hnatiuk Pedagogical University. Innovations

in the process of organisation of advanced training courses at the Postgraduate Education Centre were analysed. In particular, we mean the organisation of master classes, trainings, roundtable discussions, scientific discussions, international and all-Ukrainian conferences and forums, creative laboratories, methodological workshops, Web-quests, practical simulations, which contribute to increasing teachers' internal motivation for self-development and self-improvement.

Keywords: *professional development and self-development of teachers; postgraduate education; advanced teaching courses; educational programs; acmeological approach.*

References

Auleytner, J. (2001) Edukacja bez granic. Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. 20.

Banach, Cz. (2001) Edukacja. Wartość. Szansa. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej. 348.

Vakulenko, V. (2006). Pedagogical acmeology: achievements and problems. Philosophy of education. [Pedahohichna akmeolohiia: dosiahnennia i problemy. Filosofiia osvity]. No 3 (5). 124–133. Access mode: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/13047/1/> [in Ukrainian].

Vitkovska, Olena (2020). Acmeological model of a modern teacher in the system of postgraduate education. September [Akmeolohichna model suchasnoho pedahoha v systemi pislidiyplomnoi osvity. Veresen]. No 1 (84). 90–99. Access mode: <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/view/56/62> [in Ukrainian].

Voloshenko, M. O. (2023). Personal characteristics of students as subjects of professional self-development. Herald of science and education. "Pedagogy" series. [Osobystisni osoblyvosti studentiv yak subiektiv profesiinoho samorozvytku. Visnyk nauky ta osvity. Seriia «Pedahohika»]. № 3(9). 331–343. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3\(9\)-331-343](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3(9)-331-343) [in Ukrainian].

Honcharenko, S. U. (1997). Ukrainian pedagogical dictionary. [Ukrainskyi pedahohichniy slovnyk]. K.: Lybid. 376. [in Ukrainian].

Danylova, H. (2008). [Professionalism of the subject of activity in the context of acmeology. Problems of education. [Profesionalizm subiekta diialnosti v konteksti akmeolohii. Problemy osvity]. Vol. 54, cpetsvyp. 2. 32–39. [in Ukrainian].

Kalaur, C., Soroka, O. (2020). The potential of acmeology in the professional training of future managers of socio-cultural activities: methodological and practical accents. [Potensial akmeolohii u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh menedzheriv sotsiokulturnoi diialnosti: metodolohichni ta praktychni aktsenty]. Social Work and Education. Vol. 7, No. 1. Ternopil-Aberdeen., pp. 124–134. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.20.1.9> [in Ukrainian].

Kalaur, S. M., Oleksiuk, N. S. (2012). The expediency of using an acmeological approach for self-realization of a future specialist. Proceedings. Series "Psychological and Pedagogical Sciences" (Nizhyn State University named after Mykola Gogol). Nizhin: NSU named after M. Gogol. [Dotsilnist vykorystannia akmeolohichnoho pidkholu dlia samorealizatsii maibutnoho fakhivtsia. Naukovi zapysky. Seriia «Psykhologo-pedahohichni nauky» (Nizhynskyi derzhavnyi universytet imeni Mykoly Hoholia). Nizhyn: NDU im. M. Hoholia]. 4, 83–86. [in Ukrainian].

Kovalenko, H. S. (2009). Stages of formation of the acmeological position of the future teacher. Problems of labor and professional training: coll. of science works / NPU named after M. P. Drahomanov. [Etapy formuvannia akmeolohichnoi pozytsii maibutnoho vchytelia. Problemy trudovoi ta profesiinoid pidhotovky : zb. nauk. prats / NPU im. M. P. Drahomanova]. K. Vyp. 4. 52–57. [in Ukrainian].

Basics of acmeology for education managers. [Osnovy akmeolohii dlia menedzheriv osvity]. (2012) : navch. posib. / H. Kh. Yavorska, O. A. Hladkova, O. A. Horchakova. K. : Osvita Ukrainy. 248. [in Ukrainian].

Palchevskyi, S. S. (2008). *Acmeology. Study guide for students of higher educational institutions. [Akmeolohiia. Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv]*. K. : Kondor. 398. [in Ukrainian].

Pylypenko, N. M. (2005). The impact of the crisis of professional formation on the self-development of the individual. *Pedagogy and psychology. Bulletin of the APN of Ukraine. [Vplyv kryzy profesiinoho stanovlennia na samorozvytok osobystosti. Pedahohika i psykholohiia. Visnyk APN Ukrainy]*. №2. 116–126. [in Ukrainian].

Polishchuk, V. A. (2006). *Theory and methodology of professional training of social pedagogues in conditions of continuity of education: monograph. Ternopil: TNPU. [Teoriia i metodyka profesiinoy pidhotovky sotsialnykh pedahohiv v umovakh neperernosti osvity: monohrafiia. Ternopil: TNPU]*. 426. [in Ukrainian].

Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 21, 2019 No. 800 "Procedure for upgrading the qualifications of teaching and research and teaching staff. [Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 serpnia 2019 r. № 800 «Poriadok pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv»]. Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/800-2019-p#Text>. [in Ukrainian].

Stavytska, S. O. (2011). *Spiritual self-awareness of the individual: formation and development in youth: monograph. [Dukhovna samosvidomist osobystosti: stanovlennia i rozvytok v yunatskomu vitsi: monohrafiia]*. Kyiv: NPU imeni M.P. Drahomanova. 727. [in Ukrainian].

Theory and practice of professional acmeology. [Teoriia i praktyka profesiinoy akmeolohii]. (2020). monohrafiia / Vozniuk O.V., Dubaseniuk O.A., Kostyushko Yu.O., Osadchuk N.P., Sydorchuk N.H. Zhytomyr : Vyd-vo PP «Ievro-Volyn» 392. [in Ukrainian].

Chernyshova, Ye. (2013). Conceptual approaches to the realization of the idea of individual triumph in the context of its self-development. *High school. [Kontseptualni pidkhody do realizatsii idei triumfu osobystosti u konteksti yii samorozvytku. Vyscha shkola]*. №8. 78–88. [in Ukrainian].

Article history:

Received: April 12, 2023

1st Revision: April 22, 2023

Accepted: May 30, 2023